

РОЗШИРЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК КРОК ДО ЗАПОБІГАННЯ ВТРАТАМ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВІЙНИ

Конько А. Г., Угрин О. В.

У статті розглянуто проблему вдосконалення вогневої підготовки поліцейських в закладах освіти Міністерства внутрішніх справ в умовах збройної агресії проти України та зростання випадків застосування вогнепальної зброї. Здійснено аналіз основних тенденцій розвитку вогневої підготовки в закладах освіти системи МВС України, зокрема впровадження елементів бойового досвіду в процес викладання відповідної навчальної дисципліни. Автори наголошують на необхідності розширення міждисциплінарних зв'язків, зокрема інтеграції елементів тактичної медицини, термінальної та ранової балістики, криміналістики та тактико-спеціальної підготовки в освітній процес із дисципліни «Вогнева підготовка». Звертається увага на те, що сучасні виклики потребують від поліцейських умінь не лише ефективно застосовувати зброю, але й надавати своєчасну домедичну допомогу, що значною мірою визначає виживання поранених у бойових та екстремальних умовах. Такі вміння доцільно відпрацьовувати на заняттях із вогневої підготовки, інтегруючи елементи тактичної медицини під час комплексних тренувань, які максимально відтворюють умови реального вогневого контакту. Приділено увагу виробленню єдиної номенклатури та класифікації бойових уражень. Автори підкреслюють необхідність реформування традиційної системи навчання, запровадження комплексних тренувань із моделюванням реальних ситуацій, використанням принципів курсу «Tactical Combat Casualty Care» («Надання допомоги пораненим в бойових умовах») та поєднанням навчальних модулів різних дисциплін. Зроблено висновок, що підвищення рівня вогневої та тактико-медичної підготовленості поліцейських є ключовим чинником їхньої професійної ефективності та збереження життя в умовах воєнного стану.

Ключові слова: вогнева підготовка, тактична медицина, ранова балістика, домедична допомога, вогнепальна зброя, вогнестрільне поранення.

Konko A. H., Uhryn O. V. Expanding interdisciplinary links in firearms training as a step toward preventing police casualties in wartime conditions

The article considers the problem of improving the fire training of police officers in educational institutions of the Ministry of Internal Affairs in the conditions of armed aggression against Ukraine and the increase in cases of the use of firearms. The main trends in the development of fire training in educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are analyzed, in particular, the introduction of elements of combat experience into the process of teaching the relevant academic discipline. The author emphasizes the need to expand interdisciplinary ties, in particular, the integration of elements of tactical medicine, terminal and wound ballistics, forensics and tactical and special training into the educational process in the discipline "Fire Training". Attention is drawn to the fact that modern challenges require police officers to not only effectively use weapons, but also to provide timely first aid, which largely determines the survival of the wounded in combat and extreme conditions. It is advisable to practice such skills in fire training classes, integrating elements of tactical medicine during comprehensive training that maximally recreate the conditions of real fire contact. Attention is paid to the development of a unified nomenclature and classification of combat injuries. The author emphasizes the need to reform the traditional training system, introduce complex training with simulation of real situations, use the principles of the course "Tactical Combat Casualty Care" and combine training modules from different disciplines. It is concluded that increasing the level of fire and tactical-medical preparedness of police officers is a key factor in their professional effectiveness and saving lives in martial law.

Key words: fire training, tactical medicine, wound ballistics, first aid, firearms, gunshot wound.

В умовах війни проблемним питанням є недостатня інтеграція бойових стандартів в освітній процес закладів освіти зі специфічними умовами навчання системи Міністерства внутрішніх справ України, зокрема в структуру навчальної дисципліни «Вогнева підготовка», яка узагальнює й висвітлює основні відомості з внутрішньої та зовнішньої балістики; заходи безпеки в процесі поводження зі стрілецькою зброєю та боєприпасами; комплекс знань про призначення, бойові характеристики та загальна будова різних видів вогнепальної зброї; прийоми та правила стрільби з різних видів вогнепальної зброї.

Проведений нами аналіз освітньо-професійних програм «Право» та «Правоохоронна діяльність», за якими в закладах МВС готують поліцейських, засвідчив, що під час вивчення навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» не розглядаються основні положення термінальної балістики та ігнорується засвоєння елементів тактичної медицини, що стосуються вогнестрільних поранень.

Зважаючи на вищевикладене, слід констатувати, що такий підхід за сучасних умов себе не виправдовує та не відповідає вимогам часу.

Проблеми вдосконалення форм і методів викладання навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» в закладах освіти МВС перебувають у полі зору багатьох сучасних науковців і практиків, які досліджують оптимізацію курсу вогневої підготовки відповідно до вимог сучасного бойового застосування стрілецької зброї [10], використання у вогневій підготовці сучасних технічних засобів навчання [13], підвищення безпеки під час навчальних стрільб [18], модернізацію програми навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» [1]. Науково-педагогічний склад кафедри вогневої підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ систематично переглядає теоретико-практичні основи вогневої підготовки курсантів МВС відповідно до актуальних вимог, акцентуючи увагу на важливості безпечного поводження зі зброєю, відпрацюванні прийомів ведення вогню та підготовки особового складу поліції до виконання службових завдань у період воєнного стану [3; 8; 14; 16].

Зазвичай освітній процес із дисципліни «Вогнева підготовка» в основному орієнтований на засвоєння нормативних актів, які регламентують застосування поліцейськими табельної вогнепальної зброї, а також виконання вправ практичних стрільб, тобто для професійної підготовки поліцейського було достатньо вивчити й опанувати певний набір тактичних прийомів,

які правоохоронці можуть застосувати в певних ситуаціях під час виконання ними службових обов'язків.

Усі необхідні знання, що стосуються цього питання, наразі здобуваються правоохоронцями в першу чергу на заняттях, де вивчаються нормативно-правові та організаційно-розпорядчі акти, які є основою діяльності Національної поліції. До таких актів слід віднести, у першу чергу, Закон України «Про Національну поліцію», Інструкцію із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затверджену наказом МВС України від 01.02.2016 № 70, Курс стрільб для поліцейських та Норми витрат боєприпасів пострілів вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб, затверджені наказом МВС України від 26.04.2019 № 334, та ін. Інструкція із заходів безпеки при поводженні зі зброєю визначає систему заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейських, запобігання загибелі, пораненням і травмуванню їх та інших осіб під час поводження зі зброєю.

Запровадження воєнного стану в Україні у зв'язку зі збройною агресією спричинило значне збільшення випадків застосування та використання вогнепальної зброї поліцейськими. Із метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії воєнного стану, Законом України від 15 березня 2022 року № 2123-IX внесено зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема статтю 42 доповнено частиною дев'ятою такого змісту: «9. Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п'ятою статті 45, а також частиною дев'ятою статті 46 цього Закону».

Якщо раніше фахівці з підготовки особового складу до дій в екстремальних ситуаціях наголошували, що ведення вогневого контакту працівниками міліції, а згодом поліцейськими, суттєво відрізняється від бойових дій, які ведуться військовослужбовцями збройних сил [2], то після початку повномасштабної збройної агресії проти України поліцейські також беруть безпосередню участь у виконанні таких заходів у районах проведення воєнних (бойових) дій:

1) бойові (спеціальні) завдання з відсічі та стримування збройної агресії проти України під час підпорядкування поліцейського відповідному органу військового управління або на виконання бойових розпоряджень такого органу;

2) виконання розвідувальних завдань, у разі їх залучення розвідувальним органом відповідно до законодавства;

3) охорони об'єктів (зокрема і несення служби на блокпостах) під час відбиття збройного нападу чи нанесення по них вогневого ураження противником, звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

4) боротьба з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями в умовах безпосереднього зіткнення (взаємного вогневого контакту) з противником;

5) розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів;

6) евакуація населення (жителів) із територій (населених пунктів), які зазнають вогневого ураження противника [15].

Діяльність поліцейських в умовах особливого періоду не лише в зоні проведення воєнних (бойових) дій, але й поза межами таких районів насичена конфліктами та небезпечними непередбачуваними ситуаціями, коли законом надана можливість застосовувати вогнепальну зброю. Сьогодні в українському суспільстві є проблема з незаконним обігом зброї, яка потрапляє з фронту до цивільних осіб, зокрема і пов'язаних із криміналітетом (ідеться щонайменше про кілька сотень тисяч одиниць зброї).

Після широкомасштабного вторгнення росії на територію України справжнім викликом для Міністерства внутрішніх справ стало значне поширення бойових вогнестрільних травм, у зв'язку із цим особливого значення набуває якісне оволодіння такою важливою складовою професійної підготовки поліцейських до виконання оперативно-службових завдань, якою є навчання бойового виживання. Одна з найважливіших навичок бойового виживання — здатність поліцейського надати першу допомогу собі та постраждалому. Після отримання вогнестрільного поранення дії поліцейського та його колег у перші хвилини, як правило, визначають, чи виживе поранений. Практикою доведено дійсність правила «золотої години» та «платинових 10 хвилин» [19]. Лікар чи санітар рідко перебувають у місцях, де поліцейські виконують оперативно-службові завдання, тому завдання надати першу допомогу та самодопомогу до прибуття евакуаційної групи необхідно вміти виконувати силами самих правоохоронців.

На нашу думку, такі вміння можливо відпрацьовувати саме на заняттях із вогневої підготовки поліцейських, інтегруючи елементи тактичної медицини під час комплексних тренувань, які максимально відтворюють умови реального вогневого контакту.

Варто зауважити, що відповідно до положень Воєнно-медичної доктрини України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 910, важливою складовою та ресурсом національної безпеки є здоров'я її громадян, зокрема працівників правоохоронних органів. Серед чинників, що впливають на діяльність системи охорони здоров'я військовослужбовців та визначають її спроможності, Воєнно-медична доктрина визначає інформаційний чинник, що забезпечує своєчасність, наступність і послідовність у наданні медичної допомоги пораненим. Усі військовослужбовці (у т. ч. поліцейські) мають володіти практичними навичками з надання домедичної допомоги в порядку самодопомоги та взаємодопомоги.

Слід констатувати, що за останні роки в закладах освіти МВС України посилилася увага та підвищилися вимоги до вогневої підготовленості курсантів, суттєво зросла відповідальність за якість викладання навчальної дисципліни «Вогнева підготовка», посилилася вимогливість до випускників з даної дисципліни під час атестації. Проте, на нашу думку, ужитих заходів не достатньо: на практиці частішають випадки, коли в тих регіонах, де нині тривають бойові дії, а також на деокупованих територіях поліцейські — нещодавні випускники закладів освіти МВС у поєдинках зазнають поразок, що нерідко призводять до трагічних наслідків. Своєчасне та якісне надання першої допомоги (самодопомоги) є безумовною заповнюваною збереження життя поліцейського. Великий відсоток летальних наслідків пояснюється відсутністю в поліцейських навичок для правильного й своєчасного надання першої допомоги при вогнестрільних пораненнях. Науковці й практики зауважують, що розроблення та впровадження принципів тактичної медицини є однією зі складових цивільно-військового співробітництва, а особовий склад Національної поліції, Національної гвардії та цивільне населення мають бути навченими принципам надання першої допомоги пораненим при надзвичайних ситуаціях [11].

В освітньому процесі варто відмовитися від традиційного відокремлення вогневої підготовки від інших спеціальних навчальних дисциплін, водночас запроваджуючи нові якісні підходи до навчання, які відповідали б потребам професійної

підготовленості правоохоронців високого кваліфікаційного рівня. Вирішення цієї проблеми ми вбачаємо у створенні комплексної навчальної програми з вогневої підготовки, яка б містила елементи інших спеціальних дисциплін (спеціальної фізичної підготовки, тактико-спеціальної підготовки, тактичної медицини, криміналістики, судової медицини та ін.), із розробленням практичних вправ і комплексних тренувань, які враховують прикладні аспекти застосування вогнепальної зброї поліцейськими.

Насамперед, на нашу думку, при вивченні теми «Основні положення балістики» навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» слід більш докладно розглянути основні положення термінальної балістики, яка вивчає вплив снаряду безпосередньо на ціль [22]. Причому необхідно не лише засвоїти характеристики пробивної та забійної дії кулі, але й особливості руху снаряда в тканинах організму, що вивчається рановою балістикою [21]. Знання фізико-технічних закономірностей дозволяє зрозуміти особливості формування вогнестрільних ран. Руйнівна сила залежить не лише від маси кулі, а й від швидкості її польоту. У момент контакту з тілом людини відбувається процес передачі цієї енергії з ушкодженням тканин. Низькошвидкісні вогнестрільні поранення (швидкість кулі до 600 м/с) здебільшого обмежені практично прямим рановим каналом і супроводжуються травмуванням тих тканин, кровоносних судин та органів, через які пройшла куля. Високошвидкісні вогнестрільні поранення (початкова швидкість 800-1000 м/с) характеризуються невеликим вхідним отвором, широким вихідним і важкими ушкодженнями внутрішніх органів, часто віддалених від передбачуваної траєкторії снаряду [17]. Крім механічного пошкодження біологічних тканин виникає ще й гідростатичний удар унаслідок утворення потужних ударних хвиль у тілі людини при різкому стисненні тканин кулею. Є багато свідчень про негативний вплив цього фактора на діяльність центральної нервової системи: чим меншою є відстань між точкою влучення і головним мозком, тим сильнішим є цей вплив, наслідком чого можуть бути втрата свідомості, контузія тощо [7]. Елементарні знання основ ранової балістики, зокрема основних факторів механічної руйнівної дії, важливі не лише при наданні першої медичної допомоги, але й допоможуть при виборі засобів індивідуального бронезахисту [4; 12].

У згаданій Воєнно-медичній доктрині України підкреслюється, що своєчасність, наступність і послідовність у наданні медичної допомоги

пораненим досягається наявністю єдиної номенклатури та класифікації бойових уражень. Тому не можемо погодитися з визначенням «вогнепальна рана», яке застосовується в спеціальній літературі з воєнно-польової хірургії [17]. На нашу думку, при визначенні наукових понять доцільно більш ретельно ставитися до вживання українських термінів. Традиційно російське поняття «огнестрельный» перекладають як «вогнепальний», здебільшого в поєднанні з іменником «зброя». Проте, як свідчить практика, паралельно використовується і прикметник «вогнестрільний». Ці два українські аналоги не є взаємозамінними, вони розрізняються за сполучуваністю з іменниками. Прикметник «вогнепальний» уживається стосовно іменника «зброя», а «вогнестрільний» — до іменника «рана» [9, с. 104]. На користь такого слововживання свідчить і переклад з латинської мови медичного терміна «*vulnus sclopetarium*» (стріляна рана), а також відповідники в інших слов'янських мовах: «*rana postrzałowa*» (польська), «*střelná rána*» (чеська), «устрелна рана» (болгарська). Тому аналогами до російського «огнестрельный» в українській мові є прикметники «вогнестрільний» (щодо поранення) та «вогнепальний» (щодо зброї) (можна порівняти з польським «*broń palna*» та чеським «*palná zbraň*»).

Як уже наголошувалося, розвиток у поліцейських умінь та навичок із надання першої допомоги та самопомоги під час застосування вогнепальної зброї, тобто засвоєння елементів тактичної медицини, можливо здійснювати під час вивчення курсу «Вогнева підготовка».

Тактична медицина — розділ військової медицини та складова частина предмета військово-медичної підготовки, навчання військовослужбовців та правоохоронців прийомам та способам дій із надання першої допомоги (самопомоги) у бою при пораненнях, зокрема вогнестрільних із використанням індивідуальних та групових засобів медичного захисту, а також підручних засобів [11].

Необхідно зауважити, що питання тактичної медицини можна і потрібно вивчати в процесі занять із вогневої підготовки на обладнаних навчальних місцях, з урахуванням специфіки виконання поліцейськими оперативно-службових завдань.

Підготовка курсантів із питань тактичної медицини під час вивчення предмета «Домедична підготовка» починається з навчання прийомів надання першої допомоги в обладнаних аудиторіях. Отримані навички в обов'язковому порядку слід удосконалювати на заняттях із вогневої підготовки

на полігонах шляхом відпрацювання нормативів із вогневої підготовки та тактичної медицини, застосовуючи різні навчальні ситуації [6].

Від рівня підготовленості керівника занять, матеріального забезпечення заняття та правильності методики проведення заняття залежить якість його проведення та його результативність. Із цією метою перед вивченням кожної нової теми викладач вогневої підготовки спільно з інструктором із тактичної медицини проводить бінарні заняття, на яких розглядається зміст і методика відпрацювання основних навчальних питань, вивчається матеріальне оснащення.

Знання про основні механізми виникнення вогнестрільних поранень та ознаки, що загрожують життю постраждалого, а також про принципи та обов'язкові заходи першої медичної допомоги курсанти отримують, вивчаючи теоретичні основи надання першої допомоги. Після вивчення теоретичних основ надання першої допомоги (самопомоги) курсанти приступають до тренувань у тактиці дій з надання такої допомоги. На початку практичної частини заняття керівник пояснює та показує порядок і послідовність виконання прийомів із надання першої допомоги з використанням табельних і підручних засобів, а потім практично відпрацьовує їх із курсантами. Ступінь засвоєння здобувачами освіти пройденого матеріалу можна виявити під час повторення прийомів, що опрацьовувалися на попередніх заняттях.

Вивчення та відпрацьовування питань тактики дій якнайшвидшого та ефективного надання першої допомоги доцільно проводити синхронно з основними заходами вогневої підготовки з урахуванням вивченого й засвоєного матеріалу, а також у ході занять на навчальних місцях з інших предметів спеціальної підготовки. Тренування поліцейських у виконанні практичних прийомів тактичної медицини необхідно здійснювати зі зброєю з дотриманням нормативних умов. Наприклад, ефективним є проведення навчання поліцейських узгодженим діям та розподілу завдань при наданні першої допомоги під вогнем противника, дія поліцейських при раптовому вогневому контакті і появі пораненого тощо [6].

Під час комплексних тренувань доцільно створювати ситуації, коли поліцейський не тільки повинен виконати стрілецьку вправу, але й зіткнутися з імітацією вогнестрільного поранення. Також позитивно зарекомендували себе ситуації, коли вправи виконувалися після інтенсивного фізичного навантаження (наприклад, бігу), що допомогло курсантам навчатися застосовувати зброю та працювати

з медичним спорядженням в умовах втоми та підвищеного серцебиття. Після кожного комплексного тренування необхідно проводити детальний аналіз дій усіх учасників, передбачених вимогами вогневої підготовки та тактичної медицини, із практичним поясненням основ ранової балістики.

Поєднанню цих навичок у комплексі та кращому засвоєнню елементів тактичної медицини при вивченні курсу «Вогнева підготовка» сприятиме запровадження елементів курсу «Tactical Combat Casualty Care» («Надання допомоги пораненим в бойових умовах»). Цей курс спрямований на отримання знань і навичок для надання допомоги постраждалим в умовах бойових дій та небойових ситуаціях згідно із сучасними міжнародними стандартами. Курс ТССС ґрунтується на спеціалізованих міжнародних курсах, рекомендаціях і алгоритмах надання допомоги в умовах бойових дій згідно стандартів НАТО [20]. На нашу думку, під час вивчення дисципліни «Вогнева підготовка» курсантам доцільно засвоїти рівень «All Service Members» («Усі військовослужбовці»). Це у свою чергу дозволить поліцейським розвинути м'язову пам'ять та здатність діяти ефективно й злагоджено в разі вогнестрільного поранення, зберігаючи життя собі та колегам.

Ще одною формою реалізації міждисциплінарних зв'язків, дотичною до теми нашого дослідження, є проведення бінарних занять із поєднання вогневої підготовки з криміналістикою. Після початку повномасштабного вторгнення на територію України окремої уваги потребує документування поліцейськими воєнних злочинів, скоєних російською федерацією на території нашої країни [5]. Одним із важливим аспектів воєнних злочинів є вбивства, спричинені застосуванням вогнепальної зброї. Інтегруючи вогневу підготовку і криміналістику, можливо проводити практичне заняття, криміналістичному аналізу вогнепальної зброї та боєприпасів, знайдених на місці вчинення воєнного злочину. Доцільно поєднати вивчення теми «Основи балістики», розглядаючи внутрішню, зовнішню та термінальну балістику, з основами балістичної експертизи, вивчення теми «Будова вогнепальної зброї» поєднати з ідентифікацією зброї, навички безпечного поводження з вогнепальною зброєю поєднувати з методами збору доказів. Тут можливе проведення комплексних тренувань із вогневої підготовки та криміналістики, коли одна група курсантів — стрільці — виконують вправи зі стрільби та тактики, а інша — криміналісти — прибувають на «місце злочину» для збирання доказів.

У зв'язку із викладеним актуальним стає формування в курсантів закладів освіти МВС серед інших особистісно та професійно значущих якостей вогневої підготовленості, до складу якої необхідно включати і знання та практичні навички з надання домедичної допомоги в порядку само-допомоги та взаємодопомоги при вогнестрільних пораненнях, тобто тактико-медичну підготовленість. Її формування буде успішним тоді, коли курсанти усвідомлять значення та зрозуміють місце цієї особистісної якості в системі професійних якостей поліцейського. Роль і значення професіоналізму в цій частині набуває нового якісного наповнення за нинішніх умов, коли застосування проти поліцейських вогнепальної зброї стало, на жаль, повсякденним явищем. Тому головна мета вогневої підготовки курсантів в навчальному процесі закладу освіти зі специфічними умовами навчання сьогодні полягає в забезпеченні їхньої готовності до оволодіння стрілецькою зброєю й ефективного її використання при виконанні оперативно-службових завдань. І міждисциплінарні зв'язки в цьому процесі допомагають формувати всебічне розуміння, набувати практичні навички та знання, необхідні для ефективного володіння зброєю та дій поліцейських у стресових ситуаціях.

Отже, на порядок денний у підготовці правоохоронців, на нашу думку, слід винести розроблення й застосування більш ефективної системи навчання поліцейських, яка б забезпечувала їм достатній рівень вогневої підготовленості, що стане запорукою не тільки успішного виконання завдань, які стоять перед Національною поліцією, збереження життя та здоров'я її працівників, але й, без перебільшення, саме існування України як незалежної держави.

Література

1. Баштова О.Г., Безпалый С.М., Штома В.Д. та ін. Модернізація програми вогневої підготовки у Національній академії внутрішніх справ: вимоги російсько-української війни. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 11(19). С. 64–80. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11\(19\)-64-80](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11(19)-64-80)
2. Власенко І.В., Симоненко Г.В. Вплив умов вогняного контакту на результати використання вогнепальної зброї. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2014. Вип. 4(41). С. 150–152.
3. Вогнева підготовка : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2022. 262 с.
4. Воронятніков О.О. Адміністративно-правові норми та стандарти використання засобів індивідуального бронезахисту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 85: ч. 2. С. 270–275. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.39>.
5. Джелілова М.А. Причини та умови організованої злочинності в умовах воєнного стану: регіональний аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. С. 8–13. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.2>.
6. Домедична допомога пораненим в умовах бойових дій : навч. посіб. / під ред. В. Л. Савицького; Військ.-мед. департамент МО України, Укр. військ.-мед. акад. МО України. К.: Леся, 2016. 54 с.
7. Завальнюк В.В., Панченко Д.Ю. Фізика: навч. посіб. Одеса: Військова акад., 2022. 284 с.
8. Загальні поради особовому складу Національної поліції України щодо підготовки до виконання завдань під час дії правового режиму воєнного стану в Україні : довідник. Одеса : ОДУВС, 2022. 53 с.
9. Ковальчук Н. Вогнепальна зброя – вогнестрільна рана. *Культура слова*. 1997. Вип. 50. С.104.
10. Ляшук О.В. Оптимізація освітнього процесу із вогневої підготовки курсантів до вимог сучасного бойового застосування стрілецької зброї. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 1(31). С. 1399–1414. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-1399-1414](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-1399-1414)
11. Мазуренко О.В., Рошнін Г.Г., Волошин В.О. Тактична медицина як основна складова екстреної медичної допомоги при проведенні антитерористичних операцій. *Медицина невідкладних станів*. 2015. № 7. С. 71–74.
12. Манжура С.А. Вибір матеріалів бронепластин для індивідуальних засобів бронезахисту сил охорони правопорядку. *Системи озброєння і військова техніка*. 2017. № 2. С. 89–93.
13. Марков О.В. Самсонов Ю.В., Бородин С.В. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів різних інституцій сектору безпеки і оборони України в системі вогневої підготовки із використанням сучасних технічних засобів навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 32, Т.2. С. 194–198. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.39>
14. Пам'ятка щодо використання та застосування вогнепальної зброї. Одеса : ОДУВС, 2022. 69 с.
15. Порядок та умови виплати поліцейським додаткової винагороди на період воєнного стану та особливості виплати винагороди за особливості проходження служби (навчання) під час воєнного стану (особливого періоду), затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України 28 листоп. 2022 р. № 775.
16. Правові підстави та правила застосування вогнепальної зброї і спеціальних засобів самооборони

громадянами України : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2021. 127 с.

17. Принципи організації спеціалізованої травматологічної допомоги у разі вогнепальних поранень кінцівок у сучасній війні. методичні рекомендації. К.: Нац. ун-т охорони здоров'я України ім. П. Л. Шупика, 2022. 42 с.

18. Шемчук В.А. Мобільний захисний екран вогневої позиції стрілецького тирю : раціоналізаторська пропозиція. К. : НУОУ, 2019. № 2/177.

19. Шищук В. Д., Редько С. І., Ляпа М. М. Тактична медицина : навчальний посібник. Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2016. 176 с.

20. Elster Eric A. Implications of Combat Casualty Care for Mass Casualty Events. *JAMA*. 2013. Vol. 310(5). P. 475–476. DOI: 10.1001/jama.2013.167481

21. Pinto A., Russo A., Reginelli A., Iacobellis F., Di Serafino M. Gunshot Wounds: Ballistics and Imaging Findings. *Semin Ultrasound CT MR*. 2019. № 40(1). P. 25–35. DOI: 10.1053/j.sult.2018.10.018

22. Rhee P., Moore E., Joseph B., Tang A., Pandit V. Gunshot wounds: a review of ballistics, bullets, weapons, and myths. *Journal of trauma and acute care*

surgery. 2016. № 80(6). P. 853–867. DOI: 10.1097/TA.0000000000001037

Конько А. Г.,

orcid.org/0009-0006-5442-3326

викладач кафедри вогневої підготовки навчально наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Національної поліції України

Одеського державного університету внутрішніх справ

Угрин О. В.,

orcid.org/0009-0001-5916-7740

викладач кафедри вогневої підготовки навчально наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Національної поліції України

Одеського державного університету внутрішніх справ

Дата першого надходження статті

до видання: 25.01.2026

Дата прийняття статті до друку

після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті:

13.04.2026